

محبوب بابایی^{۱*}، مرتضی بصیری^۲، ایوب بدرق‌نژاد^۳

^۱ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

^۲ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

^۳ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

*e-mail: mahbob.babae@yahoo.com

چکیده

Repopulation Analysis and Socioeconomic Transformation of Urban Peripheral Villages in Urmia

Abstract:

The purpose of this paper is to analyze the causes of population and socioeconomic changes in the villages of peri-urban of Urmia. The research method is applied in terms of its purpose and based on the method and nature of the descriptive-analytical type. Data collection was done by library and field research. The statistical population of the family supervisors was 6778 households. 383 people were selected on the Cochran formula. The sampling was simple random and reliability of the questionnaire based on Cronbach's alphabet (.832). Data analysis was done using SPSS, Excel and GIS software. The results of the research show that of the 16 factors mentioned, the first and most important factor in the field of low land cost factor is the average price (3.99) and the second Immigration factor for relatives (3.90) and the lowest factor in life (3.86). In the context of the social factors of immigration and entry of non-native people (3.77), the most important factor, of economic factors, is the main factor changing business from the agricultural sector (4.1). The results show fundamental changes in different sectors (agricultural land and residential areas). Consequently, these developments have had a negative impact on fraternity and rural society.

Keywords: peri-urban; Economic-social changes; Urmia city.

هدف این مقاله تحلیل علل جمعیت‌پذیری و روند تحولات اقتصادی - اجتماعی در روستاهای پیراشهری ارومیه است. نوع پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و براساس روش و ماهیت از نوع توصیفی - تحلیلی است. جمع‌آوری داده‌ها با روش کتابخانه‌ای و میدانی انجام گرفته، جامعه آماری سرپرستان خانوار در روستاهای شامل ۶۷۷۸ خانوار ساکن بوده که براساس فرمول کوکران ۳۸۳ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. نمونه‌گیری به صورت تصادفی ساده و روابی و پایایی پرسشنامه بر اساس الفای کرونباخ (۰.۸۳۲) است. تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS، Excel و GIS انجام گرفته است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که از ۱۶ عامل مطرح شده، اولین و مهم‌ترین عامل در زمینه جمعیت‌پذیری عامل قیمت پایین زمین با میانگین (۳،۹۹) و دومین عامل مهاجرت اقوام و آشنایان و تبعیت از آنها با میانگین (۳،۹۰) و سومین عامل، پایین بودن هزینه‌های زندگی نسبت به شهر ارومیه با میانگین (۳،۸۶) است. در زمینه عوامل اجتماعی ورود و مهاجرت افراد غیر بومی با میانگین (۳،۷۷) مهم‌ترین عامل، و در زمینه عوامل اقتصادی عامل تغییر شیوه فعالیت از بخش کشاورزی به بخش غیرکشاورزی با میانگین (۴،۱) مهم‌ترین عامل است. نتایج نشان دهنده تحولات اساسی در بخش‌های مختلف (زمین‌های زراعی و مسکونی) بوده و نتیجه این تحولات اثرات منفی بر هویت و جامعه روستایی داشته است.

واژگان کلیدی: جمعیت‌پذیری؛ تحولات اقتصادی - اجتماعی؛ شهرستان ارومیه

مقدمه

موقعیت مکانی روستا به ویژه مجاورت آن با مراکز شهری بزرگ در سطوح ملی، منطقه ای و محلی، یکی از مهمترین عوامل زمینه ساز تغییرات ساختاری و عملکردی روستاها محسوب می- شود (شریفی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱).

طی دهه های اخیر، در فرجام عدم تعادل های ناحیه ای و فضایی خصوصا بین شهر و روستا نواحی روستایی تبدیل به فضای سکونتی کم توان گردید، نتیجه طبیعی این امر، شکل گیری جابه جایی های جمعیتی گسترده روستاشهری بوده است. طی این جریان، جمعیت مهاجر روستایی به دلیل مسکن ارزان قیمت و دستیابی آسان به شهر جهت اشتغال در روستاهای پیراشهری، ساکن گردیده و موجبات افزایش نامتعارف جمعیت در روستاهای پیراشهری را فراهم آورده است (قاسمی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۴۵).

روابط و مناسبات حاکم بین مادرشهرها و مناطق پیرامونی عمدتا از ماهیتی نابرابر و سلطه آمیز برخوردار است این تحولات در سازمان فضایی، اندازه و مرتبه سکونتگاهها، شهری شدن چشم انداز روستایی، تغییر در اقتصاد پایه، تغییر کاربری اراضی، تغییر در تعداد و ترکیب جمعیت و فعالیت از مهمترین آنها بوده که در نتیجه دگرگونی ساختار اجتماعی اقتصادی و کالبدی فضاهای پیرامونی را فراهم میسازند (مهدهوی وفا، ۱۳۸۶: ۲).

روستاهای پیرامون شهر با سرعت بیشتری نسبت به سایر روستاها تحولات جمعیتی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی در آنها مشاهده میشود که این امر ناشی از فاصله کم و تبادلات اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و بخش دیگر متأثر از گسترش کالبدی شهرها بوده است (صالحی بابامیری و همکاران، ۱۳۹۵: ۶۲).

شواهد نشان می دهد که افزایش جمعیت و به تبع آن توسعه کالبدی سکونتگاههای روستایی حوزه نفوذ شهر، اغلب بدون کنترل و برنامه ریزی صورت گرفته و از سوی دیگر مهاجرپذیری تعداد قابل ملاحظه ای از روستاهای حوزه نفوذ شهر و عدم

وجود مرجع و نهاد مشخص نه تنها باعث توسعه کالبدی نامتوازن آنها شده، بلکه در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، امنیتی و زیست محیطی نیز مشکلات و نابسامانی های فراوانی را پدید آورده اند (سیدی، ۱۳۸۳: ۴).

به عبارتی روستاهای واقع در حریم شهرها به دلیل نزدیکی مکانی و وابستگی فضایی کالبدی با شهر، از امکانات، محدودیت ها، فرصتها و چالشهای متعددی برخوردار میباشند که در دیگر روستاهای کشور به چنین شدتی وجود ندارد بهره مندی از شبکه ارتباطی مناسب، استفاده از زیرساخت ها و خدمات شهری به ویژه در زمینه های اقتصادی و فرهنگی اجتماعی و فرصتهای شغلی در شهر، برای اینگونه از روستاها امکان پذیر است (صرافی، ۱۳۷۷: ۲۱)، بنابراین این تحقیق با هدف بررسی تحلیل علل جمعیت پذیری و روند تحولات اقتصادی - اجتماعی در روستاهای پیراشهری - روستاهای ریحان آباد و بالو از شهرستان ارومیه انجام گردید. سوالات اصلی عبارتند از:

۱) علل اصلی در روند جمعیت پذیری روستاهای پیراشهری مورد مطالعه کدامند؟

۲) در روند تحولات اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی روستاهای پیراشهری مورد مطالعه چه عواملی مؤثر می باشند؟
روستاهای پیراشهری بر اساس موقعیت و ویژگیهای درونی و عوامل بیرونی مؤثر بر آنها، کارکردهای متفاوت تولیدی، صنعتی، توریستی تفریحی و سکونتی خوابگاهی را پذیرفته و جمعیت هایی با اهداف و خصوصیات متنوع را جذب نموده اند، پیدایش تحولات در روستاهای پیرامونی، محققین را به انجام پژوهش در جوانب مختلف آن ترغیب کرده است. بررسی جریان در حال افزایش مردم، کالاها، ارتباطات، امکانات فراغتی و زیربناهای اقتصادی و اجتماعی بین کلانشهر و روستاهای پیرامونی تبدیل شده به شهر، ضمن حفظ ساختارهای کشاورزی در اطراف آنها است که برخی از مطالعات انجام شده در زمینه موضوع مورد مطالعه به شرح ذیل است:

طاهرخانی و همکاران (۱۳۸۲) در تحقیق روابط متقابل شهر و روستا و نقش آن در تغییرات اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی نواحی روستایی شهرستان هریس، بیان کردند که تغییرات عمده ای در شاخص های اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی بوجود آمده است و موجب توسعه روستاها و تغییر کاربری زمین های کشاورزی شده است.

- وودز (۲۰۱۱)، در تحقیق خود تحت عنوان جغرافیای روستایی؛ فرایندها و واکنش ها و تجربه های بازساخت روستایی نشان داد که الگوهای جدید زندگی چشم اندازهای نواحی روستایی را دچار تغییر و تحول می کند، تحولی که سبب گسترش ناموزون سگونتگاههای روستایی و تغییر الگوهای زراعی بوده است.

- لبریان دیس (۲۰۰۴)، در تحقیق خود تحت عنوان آینده تغییرات در نواحی حاشیه ای و روستایی اروپا نشان داد در بازساخت روستایی تفاوت در ساخت های مکانی و گروهی و فردی، کارکرد اقتصادی و اکولوژیکی روستاها مطرح است. که عواملی مانند تراکم جمعیت، نرخ رشد جمعیت، اندازه مسکن، ساختار اقتصادی محلی و چشم انداز طبیعی را در بر می گیرد.

نتایج مطالعات ذکر شده نشان می دهد که عواملی چون تحولات جمعیت پذیری، تحولات اقتصادی و اجتماعی در فضاهای پیراشهری، گسترش فضاهای کالبدی و رشد فیزیکی شهر، مهاجرت، ارزانی قیمت زمینهای زراعی، رونق اشتغال غیر کشاورزی، الگوهای جدید زندگی، جذابیت چشم اندازهای نواحی روستایی، کاهش رونق فعالیت های کشاورزی، موقعیت مکانی و دسترسی و نزدیکی به شهر، تغییرات در آداب و رسوم در مناطق مختلف در تحولات روستا های پیراشهری موثر بوده است، تفاوت این پژوهش با پژوهش های ذکر شده در میزان بررسی تعداد جمعیت، ساخت و سازها مسکونی (ایجاد شهرک بسیج در خود روستا)، جمعیت ساکن که کلا مهاجرین از

افراخته و محمد حجی پور (۱۳۹۲)، در پژوهشی خزش شهری و پیامدهای آن در توسعه پایدار روستایی، روستاهای پیرامون شهر بیرجند، به این نتیجه رسیدند که تحولات روستاها تنها در بخش کالبدی نبوده، بلکه رشد فیزیکی شهر منجر به تحول ساختار اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی، مدیریتی و خدماتی در روستاهای پیرامون شده است.

- بابامیری و همکاران (۱۳۹۵)، در مقاله تحلیل روند تحولات ساختار اجتماعی - فرهنگی روستاهای پیراشهری - شهر سقز کردستان، به این نتیجه رسیدند که گسترش کالبدی شهر علاوه بر تاثیر گذاری های اقتصادی، کالبدی بر روی فرهنگ، آداب و رسوم روستاهای پیرامونی تاثیر گذار بوده است. شریفی و همکاران (۱۳۹۴)، تحلیل علل جمعیت پذیری روستاهای حریم مادر شهرها با استفاده از مدل تحلیل عاملی (قلعه خیابان مشهد)، نتایج تحقیق نشان می دهد که از بین هشت عامل شناسایی اولین و مهم ترین عامل مسکن ارزان قیمت، دومین عامل مسائل اشتغال و اقتصاد و عامل سوم موقعیت مکانی و دسترسی بوده است.

- سجاسی قیداری و آیدا صدرالسادات (۱۳۹۴)، در پژوهشی تحت عنوان شناسایی عوامل موثر بر تغییرات کاربری اراضی روستاهای پیراشهری کلانشهر مشهد نشان دادند که تغییرات کاربری اراضی متأثر از عوامل اجتماعی و اقتصادی است، جمعیت پذیری روستاها ناشی از مهاجرپذیری و افزایش قیمت زمین های زراعی و کاهش رونق فعالیت کشاورزی از جمله این عوامل است.

- ظاهری و رحیمی پور (۱۳۹۲)، در تحقیق خود با عنوان بررسی عوامل تاثیر گذار بر تغییرات کارکردی سکونتگاههای روستایی حوزه نفوذ کلانشهر، بیان کردند که مهاجر پذیری روستاهای مورد مطالعه، باعث تغییر در نوع فعالیت اقتصادی و محل اشتغال سرپرستان خانوارها با تغییرات کارکردی روستاها از کشاورزی به خدماتی، صنعتی، خوابگاهی و... شده است.

دیگررا بر تحولات نواحی روستایی را نشان می دهد(حاجی نژاد و همکاران،۱۳۹۵:۱).

تحولاتی که در همه عرصه های روستایی رخ داده است پاره ای از روستاها را در مسیر توسعه(فراز) و تعدادی را به رکود(سراشیبی)قرار داده است،با این حال بسیاری از مناطق روستایی کشور در فرایند چنین تحولاتی، با پویایی ساختاری - کارکردی همراه و روند توسعه آن ها مطلوب است.همه مناطق روستایی درجه پویایی یکسانی ندارد؛براین اساس تشخیص درجه تحولات نواحی روستایی در پهنه جغرافیایی می تواند در تعیین راهبردها برای ادامه برنامه ریزی و مدیریت توسعه نواحی روستایی موثرباشد(Wirth:1938,2).

تأثیرات متقابل فضایی و روابط عملکردی بین شهرها با نواحی پیرامونی و از آن جمله نواحی روستایی واقع در حوزه نفوذ آنها، به مرور منجر به تغییرات مختلف در عرصه های گوناگون آنها میگردد. تغییرات ساختار جمعیتی (مهاجرت روستا- شهری، تخلیه جمعیتی روستاها و...) و تغییرات ساختار کارکردی و اقتصادی (متزلزل شدن اساس و بنیاد تولید کشاورزی و گسترش فعالیت های حاشیهای و غیر تولیدی و...) از جمله آنهاست.(ظاهری و رحیمی پور،۱۳۹۲:۱).

مناطق شهری و روستایی به مثابه دو سیستم اند که در فرایند توسعه منطقه ای با یکدیگر در تعامل و واکنش می باشند(Chen et al,2002:545). حفظ تعادل مناسب و ارتباط تعاملی بین مناطق شهری و روستایی پیش شرط اساسی تحقق توسعه هماهنگ مناطق شهری و روستایی است (Liu et al, 2014:320). روابط و تعاملات گسترده و متنوع روستایی - شهری به شکل جریان جمعیت، کالا، سرمایه، اطلاعات، نوآوری و عقاید اثرات مهمی بر سکونتگاه های انسانی می گذارد. بسیاری از تحولاتی که در شهرها و روستاها پدید می آید، نتیجه میزان و چگونگی این تعاملاتی است که بین این فضاها وجود دارد(افراخته و همکاران،۱۳۹۴:۳).

روستایان شمال استان، تفاوت فرهنگی و آداب و سنن(اهل حق در روستای ریحان آباد و اهل سنت در روستای بالو بعنوان پرجمعیت ترین روستای کشور)وعدم تمایل مدیران روستایی به تبدیل نقاط شهری(روستای بالو).ضرورت و اهمیت این پژوهش بیشتر از این منظر اهمیت دارد که چرا روستاهای مورد مطالعه با وجود جمعیت زیاد تمایل به پیوستن به شهر را ندارند،آیا عوامل امنیتی یا اقتصادی و اجتماعی- فرهنگی در این زمینه موثر بوده است یا نه.

طی دهه های اخیر، در فرجام عدم تعادل های ناحیه ای و فضایی خصوصا بین شهر و روستا- نواحی روستایی تبدیل به فضاهای سکونتی کم توان گردید. نتیجه طبیعی این امر، شکل گیری جابه جایی های جمعیتی گسترده روستاشهری بوده است. طی این جریان، جمعیت مهاجر روستایی به دلیل مسکن ارزان قیمت و دستیابی آسان به شهر جهت اشتغال در روستاهای پیراشهری ساکن گردیده و موجبات افزایش نامتعارف جمعیت در روستاهای پیراشهری رافراهم آورده است(قاسمی و همکاران،۱۳۹۶:۱۴۵).

سکونتگاه های انسانی به عنوان نظام های جغرافیایی و واقعیت های مکانی - فضایی، متأثر از عوامل و نیروهای فضا ساز در یک فرآیند زمانی - مکانی بوجود آمده و همواره تحت تأثیر فرآیندهای درونی و بیرونی (اجتماعی فرهنگی، اقتصادی و محیطی-اکولوژیک) در حال تغییر و تحول بوده اند(اکبرپورسراسکانرود و نجفی،۱۳۸۹:۱).

روند تغییرات سکونتگاه های انسانی از گذشته تا کنون تداوم داشته است و این تغییرات تابع دو دسته عوامل درون زا و برون زا انجام می شود،این روند که می تواند مثبت یا منفی باشد، نقش عوامل مختلف درونی مانند عوامل طبیعی،اقتصادی،اجتماعی، و عوامل بیرونی مانند تاثیر حکومت و تصمیمات سیاسی و ارتباط با فضاهای شهری و روستایی

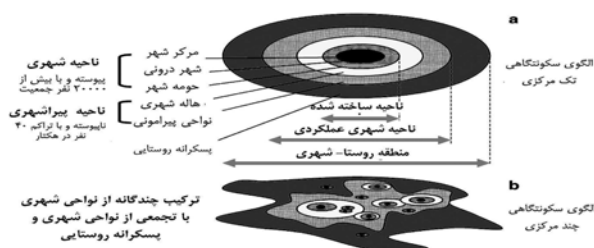
دارای یکپارچگی قومی، باورها و عقاید است (Narain, V, Nischal, S, 2007: 14).

پیراشهر پراکنده: در نزدیکی شهر قرار دارد و به واسطه مهاجرت و هدف سکونت، دارای تنوع قومی بسیار و باورها و عقاید متنوع است (کاظمیان شیروان و همکاران، ۱۳۹۶: ۴۹).

توسعه شهرکها و روستاهای خوابگاهی، مهاجرپذیری، نامشخص بودن مرز شهر و روستا، آمیختگی اجتماعی و قومیتی از ویژگی های روستاهای پیرامون شهری هستند که بر روی کیفیت زندگی آنها اثرگذار است. از محدودیتها و مشکلات سکونتگاه های روستایی پیرامون شهر میتوان به خطرات کالبدی مربوط به سکونت در مسکن نامناسب و نامن، نبود حداقل بهداشت محیط، محرومیت از انواع خدمات رفاهی و تسهیلات زیربنایی و کیفیت نازل زندگی و سطح زیست پذیری پایین آن اشاره کرد؛ این شرایط زمینه ساز تاثیرات منفی بر روی امنیت این سکونتگاه ها است (جمعه پور و طهماسبی، ۱۳۹۲: ۵۳).

بنابراین هر سکونتگاه روستایی که درحاشیه و پیرامون مراکز شهری استقرار یافته باشد در معرض گسترش کالبدی شهر قرار گرفته و با چالشی دوسویه روبرو است:

- ۱) به دلیل گسترش و پیشروی کالبد شهر، روستای پیرامونی در خطر استحاله و فرورفتن در بافت و کالبد شهر قرار دارد.
- ۲) متأثر از تحولات اقتصادی، اجتماعی و نیروهای بیرونی، کالبد درونی روستا در معرض فروپاشی و از هم گسیختگی ساختاری- کارکردی قرار گرفته است (صرافی، ۱۳۷۷: ۲۳).

شکل ۱ موقعیت فضایی ناحیه پیراشهری و منطقه روستا-شهری

منبع: Piorr et al, 2011

مناطق پیراشهری، چندعملکردی هستند و پتانسیل های فراوانی برای تغییر ماهیتشان دارند، توسعه کالبدی آنها پیچیده بوده و ویژگی مشخصی ندارند این توسعه با توسعه های غیرمجاز، توسعه های غیرپیوسته و تغییرات کاربری زمین شناخته می شود.

نواحی پیراشهری را می توان در ارتباط با ناحیه شهری و در قالب مرز توسعه درونی آن ناحیه روستایی و مرز بیرونی آن و نیز زمین های در بین تعریف کرد (Buxton et al, 2008: 25). زمین های پیراشهری در طول زمان و با گسترش شهر تغییر ماهیت می دهند، این ناحیه همچنین ناحیه تغییرات اقتصادی- اجتماعی ساختاری است که به واسطه فشار بر منابع طبیعی، فرصت های بازار کار در حال تغییر و الگوهای متغیر کاربری زمین خود را نشان می دهند. پیراشهرها، واجد ویژگیهای خاصی هستند که آنها را از مناطق شهری و روستایی متمایز میکند که برخی از آنها: شتاب گسترش کاربریهای مسکونی و تجاری شهری، کاهش فعالیت های روستایی، رشد سریع ولی بدون برنامه، خدمات رسانی زیرساختی ناکافی و درآمد کم و متوسط و رشد بازار (Amoateng et al, 2013: 40).

سیورت اشاره می کند، زندگی در نواحی پیرامون شهرها به عنوان واقعیت موجود شهرهای بزرگ است که باید با اصول برنامه ریزی آنها همساز و سازگار باشد (Sieverts, 2003: 13).

پیراشهر از نظر مفهوم فضاهایی هستند که با رشد سریع اجتماعی، وابستگی متقابل بین منابع طبیعی، کشاورزی و فرایندهای شهری و وجود تضادهای بین نیاز به مسکن افراد کم درآمد و نیاز عمومی به حفظ محیط زیست ایجاد شده اند (Amoateng et al, 2013: 40).

پیراشهر زنجیره ای: یک فرایند مهاجرت اجدادی همچون انتقال مکان جغرافیایی جمعیت یک روستا به محلی دیگر، مهاجرت های زنجیره ای قومی و خانوداگی است که

روش تحقیق

روستای بالو: به مختصات طول جغرافیایی ۰۲ ۴۵ و عرض جغرافیایی ۳۸ ۳۷ و ارتفاع ۱۳۵۰ متر که در ۶ کیلومتری شمال غرب شهر ارومیه قرار گرفته است. موقعیت طبیعی جلگه ای، جمعیت روستا طبق آخرین سرشماری سال ۱۳۹۵، ۱۴۰۵۸ نفر (۳۷۸۶ خانوار) است. ۸۶ درصد جمعیت روستا باسواد هستند.

روستای ریحان آباد(رافا): به مختصات طول جغرافیایی ۰۷ و ۴۵ و عرض جغرافیایی ۳۴ ۳۷ و ارتفاع متوسط ۱۳۲۰ متر که در ۱ کیلومتری شمال شرق شهر ارومیه قرار گرفته است. موقعیت طبیعی جلگه ای، جمعیت روستا طبق آخرین سرشماری سال ۱۳۹۵، ۱۰۵۳۶ نفر (۲۹۹۲ خانوار) است. ۸۹ درصد جمعیت روستا باسواد هستند.

جامعه آماری تحقیق شامل روستاهای ریحان آباد و بالو از شهرستان ارومیه است که کل جمعیت مورد نظر روستاها ۲۴۵۹۴ نفر در قالب ۶۷۷۸ خانوار بوده که حجم نمونه براساس فرمول کوکران ۳۸۵ نفر (تحويل و توزیع پرسشنامه ها به پاسخ دهندگان به صورت مستقیم و سوالات پرسشنامه بصورت بسته) بوده، و نمونه گیری بصورت تصادفی ساده بوده است. میزان روایی و پایایی پرسشنامه به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۳۲ بوده است.

جدول ۱. اعداد فازی مثلثی معادل طیف لیکرت ۵ درجه ی

خیلی بااهمیت	بااهمیت	متوسط	بی اهمیت	خیلی بی اهمیت
۵	۴	۳	۲	۱

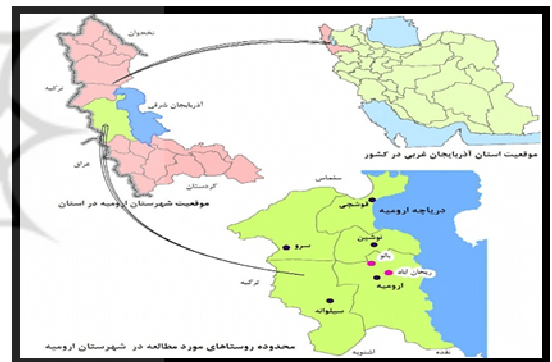
منبع: Likert:1932

بر پایه مطالعات اکتشافی و شناخت کلی از محدوده های مورد مطالعه و بررسی پیشینه تحقیق، عوامل موثر بر علل جمعیت پذیری و تحولات اقتصادی- اجتماعی به عنوان شاخص های تحقیق مشخص شده اند (جدول ۲).

جدول ۲. شاخص های تحقیق

ردیف	متغیر	ردیف	متغیر
۱	پایین بودن هزینه های زندگی	۱	قیمت اراضی روستایی
۲	نسبت به شهر ارومیه	۲	تغییر در نظام قیمت ها (بورس بازی)
۳	قیمت پایین زمین	۳	تغییر اشتغال از کشاورزی و دامداری به اشتغال غیر کشاورزی
۴	قیمت پایین مسکن	۴	گرایش به شغل های کاذب (اجتماعی)
۵	امنیت اجتماعی (سرمایه اجتماعی)	۵	قومیت و زبان
۶	اجاره بهاء پایین	۶	سرمایه اجتماعی
۷	مهاجرت اقوام و آشنایان و تبعیت از آنها	۷	افزایش افراد غیر بو می در اثر مهاجرت
۸	دسترسی به خدمات آموزشی و بهداشتی و رفاهی	۸	تغییر در آداب و رسوم فرهنگی در روستا

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۶

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی شهرستان ارومیه و محدوده روستاهای مورد مطالعه منبع: نگارنده

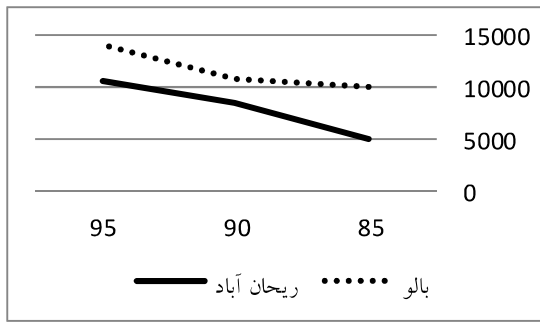
تحقیق حاضر به لحاظ هدف از نوع تحقیقات کاربردی محسوب می شود، به لحاظ روش توصیفی تحلیلی به تبیین مسائل مطرح شده در پژوهش می پردازد. گردآوری اطلاعات مورد نیاز با استفاده از منابع کتابخانه ای و روشهای میدانی صورت گرفته است جهت پردازش و حصول به نتیجه از اطلاعات گردآوری شده، از روشهای آماری کمی و توصیفی بهره گیری می شود. همچنین از نرم افزارهای آماری Excel برای ترسیم نمودار و از Spss جهت انجام تحلیل های آماری (کمی) [همچنین برای ترسیم نقشه از نرم افزار Arc GIS استفاده شده است.

یافته های تحقیق

براساس نتایج حاصل از داده های پرسشنامه محقق ساخته و مطالعات میدانی، ۷۱٫۴ درصد پاسخگویان بر حسب جنسیت را مرد، و ۲۸٫۶ درصد را زن تشکیل داده است، بیشترین و کمترین پاسخگویان فراوانی و درصد به ترتیب در گروه سنی (۵۰-۳۶ با ۴۹٫۱ درصد و گروه سنی ۲۰-۱۵ با ۱٫۶ درصد) است، در زمینه تحصیلات پاسخگویان، بیشترین فراوانی و درصد مربوط به تحصیلات دیپلم و فوق دیپلم با ۳۲٫۶ و کمترین مربوط به پاسخگویان با تحصیلات ابتدایی با ۱۰٫۴ درصد بوده است.

در زمینه بومی یا غیر بومی بودن جمعیت روستایی ۸۴٫۲ درصد اهالی روستا را افراد غیر بومی و ۱۵٫۸ درصد غیر بومی تشکیل داده، همچنین از لحاظ اشتغال روستاییان، شغل های خدماتی (کارگری و رانندگی) با ۵۰٫۹ درصد شغل غالب در محدوده های مورد مطالعه بوده و شغل کشاورزی با ۱۰٫۷ درصد، صنعت ۸٫۳ درصدستفروشی و دورگردی ۲۵٫۳ درصد، کارمند دولتی ۴٫۷ بوده است (منبع: مطالعات میدانی محققان، ۱۳۹۶).

در طی دو دهه مهاجرت به روستاهای مورد مطالعه با رشد مثبت جمعیت روبرو هستند که این امر سبب تحولات اساسی در بخشهای اقتصادی (تغییر در بخش کشاورزی)، اجتماعی (افزایش جمعیت)، زیست محیطی (نابودی اراضی زراعی و دام) و کالبدی - فیزیکی (تغییر در بافت مسکن) شده است (جداول ۳ و ۴ و نمودار های ۱ و ۲ و ۳).

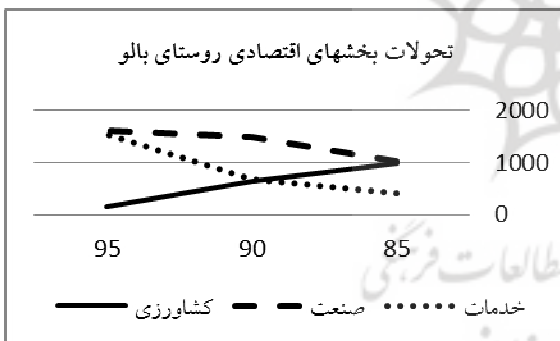

شکل ۲. تغییرات جمعیت روستاهای مورد مطالعه در طی سالهای ۱۳۸۵-۱۳۹۵

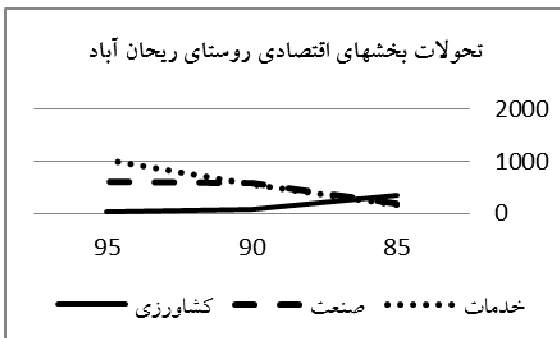
جدول ۴. فعالیت های اقتصادی روستاییان محدوده مورد مطالعه در بخش های سه گانه کشاورزی- صنعت و خدمات (نفر شاغل) طی سالهای ۱۳۸۵-۱۳۹۵.

نوع فعالیت	روستای بالو			روستای ریحان آباد		
	۱۳۸۵	۱۳۹۰	۱۳۹۵	۱۳۸۵	۱۳۹۰	۱۳۹۵
کشاورزی	۹۸۷	۶۳۸	۱۶۲	۲۵	۶۹	۳۵۰
صنعت	۱۰۲۱	۱۴۸۱	۱۶۲۳	۶۱۱	۵۸۶	۱۸۰
خدمات	۴۲۱	۶۶۹	۱۵۳۳	۱۰۳۷	۵۵۴	۱۶۰

منبع: سالنامه آماری

شکل ۳. تغییرات فعالیت های اقتصادی (نفر شاغل) روستای بالو در طی سالهای ۱۳۸۵-۱۳۹۰-۱۳۹۵.

شکل ۴. تغییرات فعالیت های اقتصادی (نفر شاغل) روستای ریحان آباد در طی سالهای ۱۳۸۵-۱۳۹۰-۱۳۹۵.

جدول ۳. تغییرات جمعیت روستاهای مورد مطالعه در طی سالهای ۱۳۸۵-۱۳۹۰

روستا	سال ۱۳۸۵	سال ۱۳۹۰	سال ۱۳۹۵
ریحان آباد	۵۰۴۳	۸۴۹۷	۱۰۵۳۶
بالو	۹۹۶۰	۱۰۷۹۱	۱۴۰۵۸

منبع: سالنامه آماری

در زمینه بررسی تحولات اقتصادی، عواملی از قبیل شیوه فعالیت و اشتغال (کشاورزی و غیرکشاورزی و کاذب)، قیمت اراضی روستا و بورس بازی زمین مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته اند.

شیوه فعالیت و اشتغال

در زمینه شیوه فعالیت و اشتغال در روستاهای مورد مطالعه در گذشته به علت برخورداری از زمینه های مساعد محیطی، فعالیت غالب را بخش کشاورزی (زراعت، دامداری و باغداری) و امور مربوط به آن شامل می شد و کمتر شاهد فعالیت های بخش دوم (صنعت) و بخش سوم (خدمات) می باشیم ولی به مرور زمان بویژه طی چندین سال اخیر از میزان فعالیت های بخش کشاورزی کاسته شده و به بخش های غیرکشاورزی اختصاص داده شده است. طبق نتایج تحلیلی، عامل تغییر شیوه فعالیت از بخش کشاورزی به بخش غیرکشاورزی به عنوان اولین عامل در زمینه تحولات اقتصادی در روستا با میانگین (۱،۴) بوده. عبارتی در دهه های اخیر تغییراتی که در بخش کشاورزی صورت گرفته نشانگر آن است که زمین های زراعی و باغی روستاهای مورد مطالعه تقریباً از بین رفته و تعداد زمینهای باغی و زراعی بسیار محدودی باقی مانده است. طبق مصاحبه حضوری از دهیاران و شوراهای روستاهای محدوده مورد مطالعه، در روستای ریحان آباد ۹۵ درصد زمینهای زراعی و باغی تبدیل به زمینهای مسکونی شده و تنها ۵ درصد اختصاص به زراعت (کشت سبزیجات، صیفی جات و علوفه) و باغداری (سیب، محصولات تابستانه، گردو و...)، و در روستای بالو نیز زمینهای کشاورزی به مانند ریحان آباد تغییر کاربری به مسکونی و تجاری داده است.

قیمت اراضی روستایی

مهاجرپذیری روستاها که پدیده ای نو و مختص نیم قرن اخیر است (رضوانی، ۱۳۸۱: ۸۶) در بیشتر روستاهای پیراشهری

صورت می پذیرد. در اثر مهاجرپذیری، جمعیت این روستاها فوق العاده افزایش می یابد، و همین افزایش جمعیت باعث افزایش تقاضا برای زمین و مسکن و در نتیجه افزایش قیمت زمین های کشاورزی روستا و تغییر و تبدیل آنها به کاربری های مسکونی، خدماتی، صنعتی و جز اینها می شود بالطبع روستاییان زمین دار با شوق و ذوق به منظور کسب درآمدهای هنگفت، بدون کار و کوشش، به نوعی رانت روی می آورند، به این ترتیب که اراضی زراعی و باغی خود را با حفظ و حراست دقیق تر در تثبیت بیشتر مالکیت یا تصرف از گردونه اقتصاد کشاورزی خارج می کنند. به تدریج - با فروش قسمتهای یا حتی تمام زمینهای روستاییان به متقاضیان (اعم از مهاجران وارده، بورس بازان زمین جز اینها) و نیز ساخت و سازهای قانونی و غیرقانونی، در نحوه کاربری اراضی از کشاورزی به مسکونی، تجاری، صنعتی مانند اینها تغییرات بنیادین رخ می دهد (ضیاء توانا و قادر مرزی، ۱۳۸۸: ۱۲۱).

در زمینه قیمت اراضی روستاهای مورد مطالعه نتایج گویای این امر بود که در هر دو روستای بالو و ریحان آباد با افزایش قیمت اراضی روستایی مواجه هستیم. افزایش قیمت اراضی در این روستاها با عامل فاصله از شهر و فاصله از راههای ارتباطی و رشد فیزیکی خود روستا رابط مسقیم دارد. در روستای ریحان آباد هر متر مربع زمین در مسیر راه اصلی ۴ میلیون تومان و در زمینهای فرعی هر متر مربع زمین که بیشتر این زمینها زمین های زراعی هستند متوسط متراژ ۸۰۰ هزار تومان است. همچنین در روستای بالو که در فاصله ۶ کیلومتری از شهر ارومیه واقع شده زمینهای زراعی و غیر زراعی نیز دچار افزایش قیمت زمین شده و متوسط قیمت زمین در مسیر اصلی ۱ میلیون و در زمینهای فرعی بین ۴۰۰ تا ۵۰۰ هزار تومان متغییر است. بنابراین میتوان بیان کرد که دومین عامل در زمینه تحولات اقتصادی در محدوده مورد مطالعه عامل افزایش قیمت زمین با میانگین (۳،۸۱) بوده است.

بورس بازی زمین

واقع قیمت واقعی ملک در این محدوده ها بسیار بالاتر از قیمت واقعی معامله می شود مثال بارز این امر احداث شهرک بسیج توسط دلان در روستای ریحان آباد است که زمینهای زراعی را بصورت قطعات ۲۰۰ متری به روستاییان نیاز به زمین جهت احداث مسکن فروخته شد. از نظر روستاییان بورس بازی زمین با میانگین (۳۸۰) بعنوان سومین عامل در تحولات اقتصادی روستاییان موثر بوده است.

طی سالهای اخیر در اثر افزایش مهاجرت و جمعیت، افزایش معاملات زمین بویژه زمینهای زراعی توسط بسیاری از دلان املاک صورت گرفته بطوری که زمین ها با قیمت بسیار پایین از خود روستایی خریداری می شد و بعد از مدتی با چندین برابر قیمت به افراد مهاجر و نیاز به زمین فروخته می شد. در روستای ریحان آباد و بالو شاهد بورس بازی شدید زمین و املاک زراعی هستیم که نتیجه این امر سود زیاد به نفع دلان و متضرر شدن بخش کشاورزی و محیط روستایی بوده در

جدول ۲ متغیرهای ازمون شده براساس آزمون t

گوپه	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Confidence Interval of the Difference %۹۵	
					Upper	Lower
اشتغال و فعالیت	70.739	38۳	.000	4.15969	4.0441	4.2753
قیمت اراضی روستا	75.667	38۳	.000	3.81414	3.7150	3.9132
بورس بازی زمین	67.238	38۳	.000	3.80890	3.6975	3.9203
شغل کاذب	58.840	38۳	.000	3.68848	3.5652	3.8117

منبع: یافته های میدانی

گرایش به شغل های کاذب

محدودها هستند عبارتی در روستای ریحان آباد ۹۷ درصد مهاجرین را روستاییان شمال استان (ماکو، پلدشت و...) تشکیل میدهد که همه آنها از روستا به روستا مهاجرت کردند در حالی در روستای بالو افزایش مهاجرت غیر بومی ناشی از مهاجرت روستاهای بخش سیلوانا و سومای برادوست شهرستان ارومیه است. از نگاه مردم محلی اولین عامل در زمینه تحولات اجتماعی روستا ورود و مهاجرت افراد غیر بومی بوده است. میانگین (۳،۷۷).

خصلت عمده مهاجرین در نواحی پیرامون شهرها اشتغال و گرایش به شغل های کاذب است که عمدتاً در جهت تامین حداقل نیازهای اولیه خود هستند. در محدوده مورد مطالعه اکثر مهاجرین بعد از مهاجرت به پیرامون شهرها به شغل های کاذب می پردازند که این امر تحولات اقتصادی بخش روستایی را بهمراه دارد از نظر مردم محلی گرایش به شغل های کاذب آخرین عامل در تحولات اقتصادی روستا بوده است. میانگین (۳،۶۸).

قومیت و زبان

در زمینه قومیت و زبان نتایج حاکی از آن است که دو روستا با قومیت و زبان متفاوت هستند بطوری که در روستای ریحان آباد تمامی مهاجرین غیر بومی آذری و از یک قوم

تحولات اجتماعی و فرهنگی

طبق مطالعات میدانی نگارنده از دو روستای بالو و ریحان آباد، نتایج حاکی از افزایش مهاجرین و افراد غیر بومی به این

هستند در حالی که در روستای بالو تمامی مهاجرین وارده شده به روستا را افراد کردی و سنی تشکیل می دهند که در واقع از طایفه سنی و اهل تسنن هستند. عبارتی بیشتر مهاجرین به مکانی نقل مکان کردند که به لحاظ قومیت و مذهب هم ریشه بودند. بنابراین عامل دوم در تحولات اجتماعی و فرهنگی روستا قومیت و زبان با میانگین (۳،۴۶) بوده است.

در آداب و رسوم فرهنگی به نسبت روستای ریحان آباد کمتر بوده است و فقط در زمینه مراسمات عروسی شاهد تغییرات می باشیم. از نگاه مردم محلی سومین عامل در زمینه تحولات اجتماعی و فرهنگی روستا تغییر در آداب و رسوم فرهنگی بوده است، میانگین (۳،۴۶).

تغییر در آداب و رسوم فرهنگی

در زمینه تغییر در آداب و رسوم میتوان اینطور گفت که از زمانی که روستای ریحان آباد پذیرای مهاجرین از شمال استان بوده با آداب و رسوم خاص مواجه بوده بطوری که تمامی مهاجرین اهل حق (علی الله) هستند و هر ساله مراسمی در این زمینه برپا و به آن اعتقاد راسخ دارند. اما در روستای بالو تغییرات

سرمایه اجتماعی

نتایج گویای آن است که سرمایه اجتماعی نیز در تحولات اجتماعی و فرهنگی روستا موثر بوده و توانسته تغییراتی در محیط روستا بوجود آورد، میزان تاثیر سرمایه اجتماعی در تحولات اجتماعی و فرهنگی روستای بالو به مراتب بیشتر از روستای ریحان آباد بوده است. میانگین (۳،۱)

جدول ۳ متغیرهای آزمون شده براساس آزمون t

Confidence Interval of the Difference %۹۵		Mean Difference	Sig. (2-tailed)	df	t	گویه
Upper	Lower					
3.2806	3.0021	3.14136	.000	38۳	44.345	سرمایه اجتماعی
3.5893	3.3374	3.46335	.000	38۳	54.076	قومیت و زبان
4.5670	4.3545	4.46073	.000	38۳	82.557	تغییر در آداب و رسوم فرهنگی
3.8906	3.6591	3.77487	.000	38۳	64.107	افزایش افراد غیر بومی

منبع: یافته های میدانی

علل جمعیت پذیری

پس از مطالعات میدانی در زمینه علل جمعیت پذیری در محدوده های مورد مطالعه نهایتاً ۸ عامل بعنوان علل جمعیت پذیری مطرح شد که از نگاه افراد بومی محلی و افراد مهاجر غیر بومی، عامل قیمت پایین زمین با

عوامل، دسترسی به فرصت های شغلی در اطراف شهر ارومیه (۳،۸۰)، دسترسی به خدمات آموزشی و بهداشتی و رفاهی (۳،۷۷)، قیمت پایین مسکن (۳،۷۴)، امنیت اجتماعی (۳،۷۰) و اجاره بهاء پایین با میانگین (۳،۳۲)، بعنوان عوامل بعدی عنوان شد. جدول ۷

میانگین (۳،۹۹) بعنوان اولین عامل در زمینه جمعیت پذیری مطرح شد و عوامل مهاجرت اقوام و آشنایان و تبعیت از آنها و پایین بودن هزینه های زندگی نسبت به شهر ارومیه به ترتیب با میانگین (۳،۹۰ و ۳،۸۶) دومین و سومین عامل عنوان گردید. سایر

جدول ۴: متغیرهای آزمون شده براساس آزمون t

Confidence Interval of the %۹۵ Difference	Mean Difference	Sig. (2-tailed)	df	t	گویه	
Upper	Lower					
4.1055	3.8840	3.99476	.000	38۳	70.904	قیمت پایین زمین
3.8611	3.6363	3.74869	.000	38۳	65.558	قیمت پایین مسکن
3.4472	3.2020	3.32461	.000	38۳	53.324	اجاره بهاء پایین
3.9027	3.7099	3.80628	.000	38۳	77.655	دسترسی به فرصت های شغلی در اطراف شهر ارومیه
3.9678	3.7599	3.86387	.000	38۳	73.074	پایین بودن هزینه های زندگی نسبت به شهر ارومیه
4.0051	3.8012	3.90314	.000	38۳	75.264	مهاجرت اقوام و آشنایان و تبعیت از آنها
3.8733	3.6765	3.77487	.000	38۳	75.416	دسترسی به خدمات آموزشی و بهداشتی و رفاهی
3.8028	3.6003	3.70157	.000	38۳	71.878	امنیت اجتماعی

منبع: یافته های میدانی

نتیجه گیری

شاهد افزایش جمعیت غیر بومی از روستاهای استان بوده و از سوی دیگر در اثر افزایش جمعیت روستا تحولات ساختاری و کارگری بخود گرفته عبارتی بخش کشاورزی و زمینهای زراعی از بین رفته و تغییر کاربری به حالت مسکونی و تجاری داده، بافت طبیعی روستا حالت شهری پیدا کرده، آداب و رسوم و فرهنگ جدیدی به بدنه جامعه روستایی وارد گردید، در اثر تغییر کاربری اراضی مسله بورس بازی زمین نیز در روستاها مطرح شد و در اثر آن بسیاری از زمینها با مبالغ اندک از کشاورز خریداری شد و بعدها به افراد مهاجر با مبالغ زیاد فروخته شد نمونه بارز این امر زمینهای زراعی روستای ریحان آباد بود که تبدیل به شهرک بسیج شد که عامل اصلی این امر دلالتان بودند. بنابراین میتوان گفت در هر دو روستا شاهد تحولات اساسی هم در بخش های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و هم بخش کالبدی فیزیکی بودیم که بیشتر از آنچه این تحولات جنبه مثبت بخود گرفته باشد جنبه منفی در همه ابعاد مذکور را بدنیا داشته است.

منابع

- افراخته، حسن و همکاران (۱۳۹۴) پیوندهای کلانشهری و تحولات کالبدی- فضایی روستاهای پیرامون مطالعه موردی: دهستان محمدآباد کرج، فصلنامه مسکن و محیط، شماره ۱۵۰
- اکبرپور سراسکانرود، م.، و نجفی، ا. (۱۳۸۹) مفهوم توسعه پایدار در محیطهای روستایی حوزه کلانشهرها (مطالعه موردی: کلانشهر تهران، مجله مسکن و محیط روستا، شماره ۲۹)
- جمعه پور، محمود، طهماسبی تهرانی، شهرزاد، (۱۳۹۲)، تبیین میزان زیس پذیری و کیفیت زندگی در روستاهای پیرامون

طی دهه های گذشته، تغییر و تحولات زیادی در سیستم سکونتگاهی در دنیا رخ داده است، فرایندهای توسعه اقتصادی و اجتماعی و سیاسی در بسیاری از کشورها، نواحی روستایی را دوباره شکل می دهد. هر یک از سکونتگاههای موجود در یک قلمرو تقسیمات اداری و سیاسی در درجه متفاوتی از تحولات ساختاری کارکردی و تغییرات در سبک زندگی و فعالیت قرار دارد. در نهایت چنین تغییراتی به تغییرات در الگوهای مکانی و فضایی می انجامد، نتیجه این تحولات می تواند در ابعاد اقتصادی (اشتغال)، اجتماعی و فرهنگی (تحولات جمعیتی یا افزایش یا کاهش جمعیت)، کالبدی- فیزیکی (تغییر در بافت خانه ها و زمین های کشاورزی) و... رخ بدهد. که قطع مسلم اثرات منفی در خود روستاها به جا می گذارد. نتایج حاصل از این تحقیق با نتایج بدست آمده از تحقیقات صالحی بابامیری و همکاران (۱۳۹۵)، افراخته و محمد حجی پور (۱۳۹۲)، شریفی و همکاران (۱۳۹۴)، ظاهری و رحیمی پور (۱۳۹۲)، سجاسی قیداری و آیدا صدرالسادات (۱۳۹۴)، همخوانی دارد، که عوامل موثر در تحولات جمعیت پذیری، اقتصادی و اجتماعی در فضاهای پیراشهری را، گسترش فضاهای کالبدی و رشد فیزیکی شهر، مهاجرت، ارزانی قیمت زمینهای زراعی، اشتغال، کاهش رونق فعالیت های کشاورزی، موقعیت مکانی و دسترسی، تغییرات در آداب و رسوم و... مطرح کردند. این تحقیق با هدف بررسی تحلیل علل جمعیت پذیری و روند تحولات اقتصادی- اجتماعی در روستاهای پیراشهری- روستاهای ریحان آباد و بالو از شهرستان ارومیه انجام گردید. این روستاها بعلا نزدیکی به شهر ارومیه طی سالهای اخیر

- شهری، فصل نامه برنامه ریزی کالبدی- فضایی، دوره اول، شماره سوم، تهران.
- حاجی نژاد، علی و همکاران (۱۳۹۵)، تحلیل روند تغییرات و تحولات روستاهای دهستان دلفاراد با تاکید بر شهر جیرفت، فصلنامه پژوهش های روستایی، دوره ۷، شماره ۷
- رضوانی، محمدرضا، (۱۳۸۱)، تحلیل الگوهای روابط و مناسبات شهر و روستا در نواحی روستایی اطراف تهران، فصلنامه پژوهش های جغرافیایی، سال سی و چهارم، شماره ۴۳.
- سالنامه آماری استان آذربایجان غربی (۱۳۹۵)
- سجاسی قیداری، حمدالله و آیدا صدرالسادات (۱۳۹۴)، شناسایی عوامل موثر بر تغییرات کاربری اراضی روستاهای پیراشهری کلاتشهر مشهد، مجله پژوهش های روستایی، شماره ۴
- سیدی، م (۱۳۸۳) تحلیل مشکلات مکانی فضایی مراکز جمعیتی (روستا و شهر) حاشیه شهر مشهد با تاکید بر رویکرد مدیریتی (رساله دکتری منتشر نشده) دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.
- قاسمی، مریم و همکاران (۱۳۹۶)، بررسی تطبیقی کیفیت زندگی روستائیان مهاجر به روستاهای پیراشهری (مطالعه موردی دهستان تبادکان شهرستان مشهد)، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه ای، شماره ۲۸
- شریفی و همکاران (۱۳۹۴) تحلیل علل جمعیت پذیری روستاهای حریم مادر شهرها با استفاده از مدل تحلیل عاملی (قلعه خیابان مشهد)، مجله پژوهش و برنامه ریزی روستایی، سال ۴، شماره ۹
- صالحی بابامیری، چیا و همکاران (۱۳۹۵) تحلیل روند تحولات ساختار اجتماعی فرهنگی روستاهای پیراشهری (مطالعه موردی: شهر سقز استان کردستان)، مجله پژوهش و برنامه ریزی روستایی، سال ۵، شماره ۴
- صراف، مظفر (۱۳۷۷) مبانی برنامه ریزی توسعه منطقه ای تهران: سازمان برنامه و بودجه
- ضیاء توانا، م.؛ و قادرمزی، ح (۱۳۸۸) تغییرات کاربری اراضی روستاهای پیراشهری در فرایند خزش شهری، روستاهای نایسرو و حسن آباد، فصلنامه پژوهش های جغرافیای انسانی
- طاهرخانی و همکاران (۱۳۸۲) در تحقیق روابط متقابل شهر و روستا و نقش آن در تغییرات اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی نواحی روستایی شهرستان هریس، رشد آموزش جغرافیا: ۱۳۸۲، دوره ۱۹، شماره ۹۷
- ظاهری، محمد، و رحیمی پور، بهاره (۱۳۹۲)، بررسی عوامل تأثیرگذار بر تغییرات کارکردی سکونتگاههای روستایی (حوزه نفوذ کلان شهرها (مطالعه موردی: روستاهای بیرق، هروی، حاج عبدال و دیزج لیلی خانی واقع در دره ليقوان استان آذربایجان شرقی، فصلنامه مسکن و روستا، شماره ۱۴۶، تابستان ۱۳۹۳
- کاظمیان شیروان، غلامرضا و همکاران (۱۳۹۶)، بررسی استقرار خرده نظام مدیریت مناطق پیراشهری (منطقه ۲۲ تهران)، فصلنامه علمی- پژوهشی اقتصاد و مدیریت شهری، شماره ۵
- مهدوی وفا، ح (۱۳۸۶) نقش تهران بر سازمان فضایی لواسان و شریف آباد (رساله دکتری منتشر نشده). دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران
- Afrakhteh, H., & Hajipour, M. (1392/2013). Urban sprawl and its implications on sustainable rural development. Quarterly Journal of Geography, 11(39), 158-185. [In Persian]
- Amoateng, P., Cobbinah, P. B., & Owusu-Adade, K. (2013). Managing physical development in peri-urban areas of Kumasi, Ghana: A case of Abuakwa. Journal of Urban and Environmental Engineering (JUEE), 7(1).
- Buxton, Michael., Alvarez, Amaya., Andrew Butt, Stephen Farrell and Danny O'Neill (2008) Planning Sustainable Futures for Melbourne Peri-urban Region, RMIT University, Melbourne.
- Chen, X.W. (2002) Using remote sensing and GIS to analyze land cover change and its impacts on regional sustainable development. International Journal of Remote Sensing, 23, pp. 107-124.
- Labriandis, L. (2004). The future of Europe's rural peripheries: the role of entrepreneurship in responding to employment problems and social marginalisation. Ashgate publication.
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. Archives of psychology.
- Liu, Yansui; Zhichao, Hu; Yuheng, Li. (2014) Process and cause of urban-rural development transformation in the Bohai Rim Region, China. Journal of Geographical Sciences, 24 (6), pp 1147-1160.
- Narain, V., & Nischal, S. (2007). The periurban interface in Shahpur Khurd and Karnera, India Environment and Urbanization, 19(1), 261-273.
- Piorr, Annette; Ravetz, Joe & Tosics, Ivan (2011) Peri-urbanisation in Europe Towards European Policies to Sustain Urban-Rural Futures, A Synthesis Report, University of Copenhagen, Academic Books Life Sciences, Copenhagen, ISBN: 978-87-7903-534-8
- Sievert, Thomas (2003), Cities without Cities: An Interpretation of the Zwischenstadt, Publisher: Spon Press. Place of publication: New York. Publication year: 2003. Pagenumber: iii.
- Wirth, L. (1938). urbanism as way of life American journal of physiology.
- Woods, M. (2011) Rural geography (processes, reactions, and experiences of rural reform). Teheran university.